

KEHOP-4.3.0-15-2016-00001

**A KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETI ÉRTÉKEK HOSSZÚ TÁVÚ MEGŐRZÉSÉT ÉS
FEJLESZTÉSÉT, VALAMINT AZ EU BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG STRATÉGIA 2020
CÉLKITŰZÉSEINEK HAZAI MEGVALÓSÍTÁSÁT MEGALAPOZÓ STRATÉGIAI VIZSGÁLATOK**

**NEMZETI ÖKOSZISZTÉMA-SZOLGÁLTATÁSOK TÉRKÉPEZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE
PROJEKTELEM
(NÖSZTÉP)
II/1E. 1.2.1.**

II/1e. 1.2.1. A bevonási gyakorlatra fókuszáló nemzetközi jó példák és jó gyakorlatok összegyűjtése

KEDVEZMÉNYEZETT: FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTERIUM

BUDAPEST, 2017. MÁJUS 8.

VERZIÓ: V 1.1

KÉSZÍTETTE: KALÓCZKAI ÁGNES, KOVÁCS ESZTER, ZÖLEI ANIKÓ

Dokumentumtörténet:

Verzió	Változás	Közreműködők	Dátum
1.0	-	Kalóczkai Ágnes, Kovács Eszter, Zölei Anikó	2017.01.05.
1.1	Szöveg pontosítása az FM 2017.02.13-án küldött javaslatai alapján	Kalóczkai Ágnes, Kovács Eszter, Zölei Anikó	2017.05.08.

Összefoglaló/Bevezető:

- Jelen dokumentum célja áttekinteni, hogy a külföldi MAES-programok során milyen érintetteket vontak be, milyen bevonási módszereket használtak, milyen projektirányítási struktúrával dolgoztak (különös tekintettel a Vezető Szakértői Panelre) stb.
- Az áttekintés alapján teszünk javaslatot a hazai gyakorlatba is átültethető megoldásokra a részvételiséget illetően. A tanulmány önálló dokumentum, EU-tagországok nemzeti szintű, szakpolitikai fókuszú felméréseire vonatkozó publikációk elemzésén alapul.
- A dokumentum az előkészítő fázis következő szakaszaiban készülő érintett elemzés és bevonási stratégia háttéranyagaként szolgál.
- Második, javított verzió

Tartalomjegyzék

1. Vezetői összefoglaló	3
2. Bevezetés	5
3. A dokumentumok kiválasztásának folyamata és az elemzés szempontjai	8
3.1. Az elemzést nehezítő tényezők	11
4. A dokumentumelemzés eredményei	12
4.1. Ki volt a projektvezető szervezet?	12
4.2. Esik-e szó a dokumentumokban bevonási stratégiáról?	13
4.3. Volt-e az értékelési folyamat során vezetői szakértői panel vagy ehhez hasonlóan funkcionáló szakértői csoport?	13
4.4. Mely érintett csoportokat vonták be az értékelésbe?	15
4.5. Milyen fázisokba, feladatokba vonták be az egyes csoportokat?	17
4.6. Milyen technikákat/módszereket alkalmaztak a bevonás során és mire használták? Kiket vontak be az egyes technikákkal?	19
4.7. Vizsgálták-e a társadalmi részvétel sikerességét?	21
5. Legfőbb tanulságok: jó példák és javaslatok a NÖSZTÉP számára	23
5.1. Jó példák	23
5.2. Javaslatok a NÖSZTÉP számára	24
6. Mellékletek	26
1. sz. melléklet: Az értékelésbe bevont érintettek köre	26
2. sz. melléklet: Az értékelés mely szakaszába és milyen módon vonták be az érintetteket?	31
3. sz. melléklet: Milyen technikákat alkalmaztak a bevonás során és mire használták?	32
4. sz. melléklet: A bevonási technikák és egyéb módszerek leírásai	34
5. sz. melléklet: Szómagyarázat (ESMERALDA D1.4. alapján)	35
6. sz. melléklet: A tanulmány illeszkedése a projektstruktúrába ... Hiba! A könyvjelző nem létezik.	

1. Vezetői összefoglaló

Jelen tanulmányt a magyarországi nemzeti szintű ökoszisztéma-szolgáltatások térképezésére és értékelésére irányuló (KEHOP 4.3.0-15-20160000 azonosítószámú) projekt részvételi munkacsoportja készítette. A projekt az EU Biológiai Sokféleség Stratégiájának 2. célkitűzés 5. akciójának végrehajtását szolgálja, és mint ilyen, gyarapítja más tagországokban már megkezdett felmérések sorát (Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services, rövidítve: MAES). A jelentés célja azt áttekinteni, hogy a külföldi MAES-programok során milyen érintetteket vontak be, milyen bevonási módszereket használtak, milyen projektirányítási struktúrával dolgoztak (különös tekintettel a Vezető Szakértői Panelre) stb. Az áttekintés alapján teszünk javaslatot a hazai gyakorlatba is átültethető megoldásokra a részvételiséget illetően.

Ennek a célnak megfelelően kizárólag **EU-tagországok nemzeti szintű, szakpolitikai fókuszú felméréseire** vonatkozó publikációkat tekintettünk át. A teljességre törekedve az elemzésből kizártuk mindazon dokumentumokat, amelyek nem voltak **elérhetőek angol nyelven**, illetve azon országokat, ahol nem **volt részvételi komponense** a folyamatnak. Mindezek alapján 17 ország MAES-programját elemezhettük a hozzáférhető publikációk alapján. Az elemzést nehezítette, hogy a részvételi aspektust a legtöbb fellelt dokumentum nem tárgyalta részletesen, illetve hogy az alkalmazott bevonási technikák sikerességéről, hatékonyságáról szinte kizárólag közvetett benyomásokat szerezhettünk, mert ezek sem kerültek említésre a fő projekteredmények között (egyetlen dokumentum szolgált ilyen téren információkkal, ld. 4.7 fejezet).

Jelen tanulmányunk egyik fő tanulsága is ez: a MAES-programokra nézve a részvételiség dokumentálása hiányos, a technikai részletek kiderítésére az angol nyelven elérhető jelentések és más dokumentumok igen korlátozottan alkalmasak, a tapasztalatcserét és az átvehetőséget nem segítik. A tanulmány 5. fejezetében megfogalmazott javaslatok között ezért a személyes kapcsolatfelvétel is szerepel, a „jó példaként” kiválasztott országok kapcsolattartóival.

A tényszerű információk összefoglalásaként elmondható, hogy a MAES-programot irányító szervezet (vagy projektgazda) leggyakrabban államigazgatási szerv, ritkábban kutatóhely volt, munkájukat leggyakrabban egy külön szakértőkből álló testület támogatta, amelyek tagsága változatos összetételű volt (ld. 4.3 fejezet). A bevonás a MAES-program különböző fázisaiban valósult meg, legtöbb ország esetén az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésébe, jövőképzésbe, illetve egyéb fázisokba kerültek bevonásra különböző csoportok (4.5 fejezet).

Az alkalmazott bevonási módszerek tekintetében 5+1 bevonási technikára (interjúzás, kérdőívezés, online platform, csoportos bevonási technikák és egyéb) helyeztük a hangsúlyt az elemzés során. Az áttekintett dokumentumok tanúsága szerint messze a legszélesebb körben alkalmazott technika műhelymunkák, fókuszcsoportok, csoportos találkozók, konferenciák keretében biztosította az érintettek részvételét a folyamatban (13 esetben), míg a második leggyakoribb technika a kérdőívezés volt (4 esetben) (4.6 fejezet).

A jó példaként kiválasztott országok (Egyesült Királyság, Hollandia, Finnország, Portugália) esetében általánosan elmondható, hogy mind a projektre vonatkozóan viszonylag sok dokumentáció állt rendelkezésünkre, mind a látható eredmények (beindított online platformok, megalakított munkacsoportok stb.) tükrében jól működő gyakorlatot sikerült megvalósítaniuk.

2. Bevezetés

Jelen tanulmány célja, hogy a Nemzeti ökoszisztéma-szolgáltatás térképezési és értékelési programhoz (NÖSZTÉP) hasonló nemzetközi projektek hozzáférhető dokumentumai alapján áttekintést adjon az ökoszisztéma-szolgáltatás értékelés és térképezés során alkalmazott külföldi bevonási/részvételi folyamatokról és a tanulságok alapján javaslatokat fogalmazzon meg a NÖSZTÉP projekt számára. Mivel a NÖSZTÉP nemzeti szintű, szakpolitikai irányultságú projekt, amely az EU Biológiai Sokféleség Stratégiájában meghatározott ökoszisztéma- és ökoszisztéma-szolgáltatás értékelési feladat (mapping and assessment of ecosystem and their services - MAES) végrehajtását célozza, ezért az európai uniós tagállamok hasonló projektjeit vettük alapul. A tanulmány során leggyakrabban használt szavakat és kifejezéseket az 5. mellékletben magyarázzuk, az ESMERALDA projektben összeállított angol nyelvű szójegyzék alapján¹.

Tanulmányunk előkészíti a program tudományos-szakmapolitikai kapcsolatrendszerének megalapozását, ezáltal az összes többi projektfeladatot, összegyűjti a már meglévő tapasztalatokat, feltárja, hogy hol, kiket, milyen módszerekkel vontak be a hasonló külföldi folyamatokba. Ez alapján történhet meg az érintettek körének kiválasztása, a közöttük lévő kapcsolatrendszer feltérképezése (1.1.1. részfeladat), az érintettek szervezeti-tevékenységi struktúrájának és a bevonási stratégiának a kialakítása (1.2.2. részfeladat). Ez utóbbiak alapvetően befolyásolják a projekt tematikus súlypontjait, tehát végső soron az eredményeket is.

Társadalmi bevonás vagy részvételiség alatt értjük azt a folyamatot, amikor a társadalom tagjai, csoportjai részt vesznek bizonyos őket érintő döntések előkészítésében, meghozatalában. A részvételiség fontosságát az ökoszisztéma-szolgáltatásokat érintő folyamatokban számtalan tapasztalat mellett nemzetközi ajánlások (IPBES, EU MAES, OpenNESS, Niraj-MAES) is alátámasztják. A leggyakrabban elhangzó érvek a részvételiség mellett: az ökoszisztéma-szolgáltatás koncepció szakpolitikai integrációját is elősegíti, az eredmények alkalmazásához, elfogadásához, végrehajtásához elengedhetetlen. Mindezekon felül, az egyes érintettek közötti potenciális konfliktusok jobban előrejelezhetők és könnyebben feloldhatók. Emiatt a részvételiség megalapozása (az érintettek felmérése, az ökoszisztéma-szolgáltatások prioritizálása, a különböző munkacsoportok kialakítása stb.) a NÖSZTÉP előkészítő szakaszának kulcsfontosságú részét képezi.

Az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelése mindig egy adott helyzetre nézve értelmezhető. Hatással van az értékességre az, hogy akkor, ott éppen mit, milyen mértékben, mire használnak (Kelemen 2014, Ungvári 2012). Másként megfogalmazva: az érték az értékelőből adódik, nem magából az értékelt objektumból (Menzel & Teng 2009), ezért lehetetlen általánosságban, bárhol alkalmazható értéket rendelni az egyes szolgáltatásokhoz. Emiatt is szükség van arra, hogy a kizárólag pénzbeli értékelésre korlátozódó, kvantitatív, tudományos módszerek mellett társadalmi részvételi módszert alkalmazva az érintettek minél szélesebb körét a felmérés minél több lépésébe bevonjuk.

¹ http://www.esmeralda-project.eu/getatt.php?filename=D.1.4_ESMERALDA_010615_12676.pdf.

Egy értékelési folyamatba számos módon és módszerrel történhet társadalmi bevonás. **Magas szintű a bevonás**, ha a folyamatot bevonásra specializált szakértők végzik, egyszerre többféle módszert alkalmaznak az érintettek minél szélesebb körének elérése és bevonása céljából, a kommunikáció az érintettek és az értékelést végző szakemberek között kétirányú, és az érintettek véleményét, tudását, tanácsait az értékelők valóban figyelembe veszik. **Minimális (színleges) bevonásnak** nevezzük, ha az érintetteket csupán tájékoztatják a folyamatról (egyirányú az információáramlás). A rendelkezésre álló dokumentumok sok esetben nem részletezték a bevonás folyamatát, emiatt a bevonási folyamatoknak csak azon jellemzőire térünk ki, amelyek a dokumentumok alapján vizsgálhatók.

A bevonási módszerek megfelelő alkalmazása magában foglalja azt, hogy az érintettek lehető legszélesebb körét vonjuk be az értékelési folyamatba. Ehhez mindenekelőtt pontosan meg kell tudni határozni, hogy kiket értünk érintettek alatt. A részvételi szakirodalomban² a legelfogadottabb definíció szerint egy folyamat vagy döntés **érintettjének számít az, akire a folyamat vagy döntés hatással lehet, vagy aki a folyamatra, döntésre képes hatást gyakorolni**. Az elemzéseknél csak azt tudtuk vizsgálni, hogy milyen csoportokat vontak be, mert a leírásokból általában nem derült ki, hogy az érintettek milyen definícióját tekintették iránymutatónak. A bevonásra vonatkozó további részleteket a bevonási stratégiában (a projekt 1.2. sz. feladata) tárgyaljuk.

A vizsgálandó dokumentumok kiválasztása az alábbi kérdések alapján történt:

- Elindult-e az ökoszisztéma és ökoszisztéma-szolgáltatás értékelési folyamat az adott országban?
- Része volt-e az értékelésnek a részvételiség?
- A rendelkezésre álló (angol nyelvű) dokumentumok tartalmazzak-e érdemi információt a részvételi folyamatról?

A kiválasztott dokumentumok körét és a dokumentumelemzés szempontjait a 3. fejezetben mutatjuk be. A kiválasztott dokumentumokat az alábbi elemzési szempontok alapján dolgoztuk fel. Az eredményeket a 4. fejezetben mutatjuk be.

- Ki volt a projektvezető szervezet?
- Esik-e szó a dokumentumokban bevonási stratégiáról?
- Volt-e az értékelési folyamat során vezetői szakértői panel vagy ehhez hasonlóan funkcionáló szakértői csoport? Ha igen, mit lehet tudni a tagokról (kiválasztási szempontok, szektorok)?
- Mely érintett csoportokat vonták be az értékelésbe?
- Milyen technikákat/módszereket alkalmaztak a bevonás során?
- Ír-e a tanulmány a bevonás sikerességéről?

² Reed M. S., Graves A., Dandy N., Posthumus H., Hubacek K., Prell Ch., Quinn C. H., Stringer L. C., Morris J. 2009. Who's in and why? A typology of stakeholder analysis methods for natural resource management. *Journal of Environmental Management* 90: 1933–1949. DOI:10.1016/j.jenvman.2009.01.001

Tanulmányunk végén összefoglaljuk a dokumentumokból kiszűrt, társadalmi bevonásra vonatkozó, hazai körülmények között alkalmazható javaslatokat a külföldi jó gyakorlatok alapján.

3. A dokumentumok kiválasztásának folyamata és az elemzés szempontjai

Az Európai Biodiverzitás Információs Rendszer (European Biodiversity Information System³), valamint a Biológiai Sokféleséggel és az Ökoszisztéma-szolgáltatásokkal Kapcsolatos Kormányközi Platform (Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services - IPBES⁴) honlapján lehet tájékozódni arról, hogy az egyes tagországok hol tartanak a nemzeti szintű ökoszisztéma és ökoszisztéma-szolgáltatás értékelési folyamatban. Az itt fellelhető információk alapján szűkítettük a vizsgálandó országok körét. Csak azon országok értékelési folyamatait tanulmányoztuk részletesebben, amelyekben 1) az értékelési folyamat elindult 2) volt részvételi folyamat 3) a rendelkezésre álló angol nyelvű dokumentumok tartalmazzak érdemi információt a részvételi folyamatra vonatkozóan. Az 1. táblázat mutatja a tagországok értékelési folyamatainak összehasonlítását a három szempont alapján.

A táblázatból látható, hogy a 28 tagország közül 23 tagországban elindult a nemzeti szintű ökoszisztéma és ökoszisztéma-szolgáltatás értékelési folyamat, de csak 19 ország esetében van utalás arra, hogy az értékelés az érintettek bevonásával történt, és csak 17 ország esetében tartalmazzak az angol nyelvű dokumentumok elegendő információt a részletesebb elemzéshez. Ennek a 17 országnak az értékelési folyamatát tekintettük át. Belgium esetében a vallóniai és a flandriai tartomány értékeléseit nemzeti szintűnek tekintettük, mivel önálló kormánnyal rendelkeznek, így mindkettőt bevettük az elemzésbe.

Az áttekintéshez egyrészt az országok által összeállított beszámolókat, összefoglalókat, projekt dokumentumokat, másrészt egy jelenleg is futó H2020-as nemzetközi kutatási projekt, az ESERALDA (Enhancing ecoSysteM sERvices mApping for poLicy and Decision mAking⁵) adatlapjait („fact sheet”) használtuk, amelyek elérhetőek az uniós honlapon is. A dokumentumokban fellelt információk pontosításában a fentebb már említett EU Biodiverzitás Információs Rendszer és az IPBES ország katalógusa volt segítségünkre.

³ http://biodiversity.europa.eu/maes/maes_countries/

⁴ <http://catalog.ipbes.net/assessments>

⁵ <http://esmeralda-project.eu/>

Tagország	Elindult-e az ökoszisztéma és ökoszisztéma-szolgáltatás értékelési folyamat?	Volt-e részvételi folyamat?	A rendelkezésre álló (angol nyelvű) dokumentumok tartalmazznak-e érdemi információt a részvételi folyamatról?
Ausztria	igen	igen	igen
Belgium – Vallónia	igen	igen	igen
Belgium – Flandria	igen	igen	igen
Bulgária	igen	nincs adat	nem
Ciprus	nem	nem	nem
Csehország	nem	nem	nem
Dánia	igen	nincs adat	nem
Egyesült Királyság	igen	igen	igen
Észtország	nem	nem	nem
Hollandia	igen	igen	igen
Horvátország	igen	igen	igen
Finnország	igen	igen	igen
Franciaország	igen	igen	igen
Görögország	nincs adat	nincs adat	nem
Írország	igen	igen	igen
Lengyelország	igen	igen	igen
Lettország	igen	igen	nem
Litvánia	igen	igen	igen
Luxemburg	igen	igen	igen
Magyarország	igen	igen	nem
Málta	nincs adat	nincs adat	nem
Németország	igen	igen	igen
Olaszország	igen	igen	igen
Portugália	igen	igen	igen
Románia	igen	igen	igen
Spanyolország	igen	igen	igen
Svédország	igen	nincs adat	nem
Szlovákia	igen	igen	igen
Szlovénia	igen	nincs adat	nincs adat

1. táblázat: A vizsgált tagországok kiválasztása: a tagországok értékelési folyamatának állapota és információk a társadalmi bevonásról. Az elemzésbe csak azok az országok kerültek be, amelyeknél mindhárom oszlopban „igen” válasz szerepel.

A 17 országra szűkült elemzés során felhasznált dokumentumokat a 2. táblázat mutatja.

Ország	ESMERALDA adatlap	Egyéb dokumentumok
Ausztria	x	-
Belgium – Vallónia	x	Boeraeve F. 2013: Case Study from Project „Mapping of Ecosystems and Their Services in the EU and its Member States (MESEU). Project factsheet and map images – Wallonia, DEMNA Dufrene M., Boeraeve F., Dendoncker N., Pipart N. 2015: WaLES : the Walloon platform for Ecosystem Services. https://cidd2015.sciencesconf.org/51696/document Maebe L., Pipart N., Dendoncker N., Boeraeve F., Dufrière M.: WaLES: an integrated database to assess Ecosystem Services in Wallonia. https://orbi.ulg.ac.be/bitstream/2268/188428/1/Poster_ESP8_T4b_Laura_Maebe.pdf
Belgium – Flandria	x	Van Daele T., Boeraeve F. 2013: Case Study from Project „Mapping of Ecosystems and their Services in the EU and its Member States (MESEU). Project factsheet and map images – Flanders, Institute for Nature Forest (INBO)
Egyesült Királyság	-	Fish R., Burgess J., Chilvers J., Footitt A., Haines-Young R., Russel D., Winter D.M. (2011) Participatory and Deliberative Techniques to embed an Ecosystems Approach into Decision Making: an introductory Guide. (Defra Project Code: NR0124) Torre-Marin A., Delbaere B., Condé S. 2013 Working paper on biodiversity and ecosystem assessment reports. ETC/BD report for the EEA. UK National Ecosystem Assessment (2011) The UK National Ecosystem Assessment: Synthesis of the Key Findings. UNEP-WCMC, Cambridge.
Hollandia	x	The Government of the Netherlands 2015: Atlas of Natural Capital https://epublicatie.minienm.nl/uploads/media/55af46962d447.pdf
Horvátország	x	-
Finnország	x	Jäppinen, J.-P. & Heliölä, J. (eds.) 2015: Towards a sustainable and genuinely green economy. The value and social significance of ecosystem services in Finland (TEEB for Finland). Synthesis and roadmap. The Finnish Environment 1en/2015. The Finnish Ministry of Environment, Helsinki.
Franciaország	x	Fiorina C., Degeorges P., Meignien Elen Lemaître –Curri P., Puydarrieux P. 2012: The French national assessment of ecosystems and ecosystem services - The MEDDE Approach. CGDD (ERNR1) – DEB (PEM4) 7 november 2012
Irország	x	-
Lengyelország	x	-
Litvánia	x	-
Luxemburg	x	-
Németország	x	Natural Capital Germany – TEEB DE, 2016. Ecosystem services in rural areas – Basis for human wellbeing and sustainable economic development. Summary for decision-makers. Leibniz University Hanover, Hanover, Helmholtz Centre for Environmental Research – UFZ, Leipzig
Olaszország	x	-
Portugália	x	Pereira, H.M, T. Domingos, and L. Vicente (szerk). 2004. Portugal Millennium Ecosystem Assessment: State of the Assessment Report. Centro de Biologia Ambiental, Faculdade de Ciências da Universidade de Lisboa Torre-Marin, A., Delbaere, B., Condé, S. 2013 Working paper on biodiversity and ecosystem assessment reports. ETC/BD report for the EEA.
Románia	x	-
Spanyolország	x	Torre-Marin, A., Delbaere, B., Condé, S. 2013 Working paper on biodiversity and ecosystem assessment reports. ETC/BD report for the EEA. Ecosystems and Biodiversity for human wellbeing – SNEA - What is the Spanish public's current understanding of ecosystem services and how can we communicate our main results? – From theory to action. Chapter 7. Ecosystems and Biodiversity for human wellbeing – SNEA – How might ecosystems and their services change in Spain under plausible future scenarios? – The necessity of a long view. Chapter 8.
Szlovákia	x	-

2. táblázat: A bevonási folyamat értékelése során áttekintett dokumentumok

A dokumentumok áttekintését előre meghatározott szempontok, kérdések szerint végeztük, amelyek a következők voltak:

- Ki volt a projektvezető szervezet?
- Esik-e szó a dokumentumokban bevonási stratégiáról?
- Volt-e az értékelési folyamat során vezetői szakértői panel vagy ehhez hasonlóan funkcionáló szakértői csoport? Ha igen, mit lehet tudni a tagokról (kiválasztási szempontok, szektorok)?
- Mely érintett csoportokat vonták be az értékelésbe?
- Milyen technikákat/módszereket alkalmaztak a bevonás során?
- Ír-e a tanulmány a bevonás sikerességéről?

Az áttekintés során a dokumentumokról rövid összefoglalókat készítettünk a fenti szempontokra koncentrálva, és táblázatos formában összegeztük az eredményeket.

3.1. Az elemzést nehezítő tényezők

Az irodalmi áttekintés teljességét jelentős mértékben korlátozta, hogy sok ország esetében angol nyelven csupán egy-egy összefoglaló érhető el. Ezek az eredmények bemutatását szolgáló jelentések jellemzően nem térnek ki az értékelés során alkalmazott módszerek, s így a társadalmi bevonás részleteire sem. Emiatt a bevonásra vonatkozó jó gyakorlatok megállapításához kevésbé vagy egyáltalán nem voltak használhatók.

Ha több elérhető dokumentum is van egy-egy ország esetében, azok információtartalma gyakran megegyezik, ugyanazokat az adatokat és leírásokat tartalmazzák.

Egyes országok több különböző, olykor a nemzeti értékeléstől független esettanulmányokat integráltak vagy kapcsoltak a nemzeti értékeléshez, vagy több párhuzamos projekt is folyt, és a dokumentumokból nem derül ki, hogy az információk csak az egyes konkrét projektekre, helyi vagy a nemzeti szintű értékelésre vonatkoznak-e (pl. Franciaország, Hollandia, Ausztria). Több országnál nemzeti és helyi szintű értékelések is megvalósultak (utóbbiak esettanulmány formájában). Amikor azonban a dokumentumok a bevont érintettek körét tárgyalják, nem mindig részletezik, hogy azok az érintettek a helyi vagy nemzeti szintű értékelésben vettek-e részt.

4. A dokumentumelemzés eredményei

A következőkben az előző fejezetben ismertetett elemzési szempontok szerint sorban haladva ismertetjük az elemzés eredményeit.

Az alábbi összefoglaló táblázatban azt jelöljük, hogy mely országra és mely szempontokra vonatkozóan áll rendelkezésre információ.

Ország	Projektvezető szervezet	Bevonási stratégia	VSZP	Érintettek köre	Bevonási módszerek	Bevonás sikere
Ausztria	-	-	-	X	-	-
Belgium – Vallónia	-	-	X	X	X	-
Belgium – Flandria	-	-	-	X	X	X
Egyesült Királyság	X	-	X	X	X	X
Hollandia	X	-	-	X	X	X
Horvátország	-	-	-	X	X	-
Finnország	X	-	-	X	X	X
Franciaország	X	-	X	-	X	-
Írország	-	-	X	X	X	-
Lengyelország	X	-	-	X	-	-
Litvánia	X	-	-	X	X	-
Luxemburg	-	-	X	X	-	-
Németország	X	-	X	X	-	-
Olaszország	X	-	-	X	-	-
Portugália	X	-	X	X	X	-
Románia	X	-	X	-	X	-
Spanyolország	X	X	X	X	X	-

3. táblázat: A dokumentumok bevonásra vonatkozó információtartalma

A táblázat mutatja, hogy a vizsgált országok dokumentumai leginkább az érintettek körére és a bevonási módszerekre vonatkozóan tartalmaznak információt. A következőkben a kérdéseink mentén haladunk, s mindegyik kérdésnél csak azokra az országokra térünk ki, amelyek esetében találtunk információt a kérdés megválaszolásához.

4.1. Ki volt a projektvezető szervezet?

Az értékeléseket vezető szervezetek főként államigazgatási szervek, (pl. minisztériumok, környezetvédelmi ügynökségek) vagy kutatóintézetek, egyetemek voltak (4. táblázat).

Ország	Projektvezető szervezet
Egyesült Királyság	Környezetügyi, Élelmiszerügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (Department for Environment, Food and Rural Affairs - DEFRA)
Finnország	Finn Környezettudományi Intézet (Finnish Environment Institute – SYKE)
Franciaország	Ökológia, Fenntartható Fejlődés és Energiaügyi Minisztérium (Ministry of Ecology, Sustainable Development and Energy - MEDDE)
Hollandia	Infrastruktúra és Környezetvédelmi Minisztérium (Ministry of Infrastructure and the Environment)
Lengyelország	Környezetvédelmi Minisztérium (Ministry of the Environment)
Litvánia	Környezetvédelmi Ügynökség (Environmental Protection Agency)
Németország	Helmholtz Környezettudományi Központ (Helmholtz Centre for Environmental Research – UFZ)
Olaszország	Olasz Növénytanai Társaság (Italian Botanical Society)
Portugália	Környezetbiológiai Központ (Centro de Biologia Ambiental, Science)

Ország	Projektvezető szervezet
	Faculty of University of Lisboa)
Románia - nemzeti	Nemzeti Környezetvédelmi Ügynökség (National Environmental Protection Agency)
Spanyolország	Mezőgazdasági, Élelmiszerügyi és Környezetvédelmi Minisztérium Biodiverzitás Osztálya (Biodiversity Foundation of the Spanish Ministry of Agriculture, Food and Environment)

4. táblázat: Projektvezető szervezetek

4.2. Esik-e szó a dokumentumokban bevonási stratégiáról?

A 4. táblázatban láthatjuk, hogy csak az egyik spanyol értékelést dokumentáló anyag⁶ tesz említést bevonási stratégiáról, de ők is kommunikációs stratégiának nevezik azt, amely esetükben az alábbi funkciókat töltötte be:

- belső kommunikáció elősegítése és koordinációja, amely lehetővé teszi a kutatócsoporton belüli aktív tapasztalatcserét;
- az értékelés az érintettek igényeihez való illesztése annak érdekében, hogy az eredmények számukra is hasznosak legyenek;
- kommunikációs eszközök fejlesztése az érintettek igényeire szabva, illetve a disszemináció elősegítésére;
- a projekt kézzelfogható üzeneteinek megfogalmazása és eljuttatása az érintettekhez;
- az eredmények nemzetközi disszeminációjának elősegítése;
- az interakció és az információ áramlás elősegítése a tudományos szféra, a döntéshozók, az üzleti szereplők, a társadalom között;
- a döntéshozatali folyamatok javítása az eredmények hatékony integrálásával.

4.3. Volt-e az értékelési folyamat során vezetői szakértői panel vagy ehhez hasonlóan funkcionáló szakértői csoport?

A kérdés vizsgálata során azokat a szakértői csoportokat tekintettük vezetői szakértői panelként funkcionáló szervezetnek, amelyekben a projekt irányító szervezetén kívül álló, külső szakértők is részt vettek és valamilyen tanácsadó szerepet töltöttek be.

Ország	A tanácsadó csoport megnevezése	Szerepük, feladatuk	Tagok
Belgium - Vallónia	Testület (Comittee)	Nincs adat	Miniszterek, EU bizottságok képviselői, egyetemek
Egyesült Királyság	1) Szakértői panel (Expert Panel) 2) Szakértői panel társelnöki csoportja 3) Érintettek csoportja	1) Gyakorlati kihívások azonosítása, tudáshiány meghatározása, tudásalap biztosítása a szakmapolitikai döntéshozatalba való beépülés elősegítése céljából. 2) A tudományos értékeléshez járulnak hozzá. 3) A végeredmények felhasználói	1) Természet és társadalomtudományi kutatók, szakmapolitikai szakemberek, közgazdász, üzleti szakértő, jövőképezítő szakember, szociológus, összesen 20 fő. 2) Tagjai a Szakértői panelből kerülnek ki (3 fő): egy szakpolitikai szakértő, egy természettudományi

⁶ Ecosystems and Biodiversity for human wellbeing – SNEA - What is the Spanish public's current understanding of ecosystem services and how can we communicate our main results? – From theory to action. Chapter 7

Ország	A tanácsadó csoport megnevezése	Szerepük, feladatuk	Tagok
		csoportját reprezentáló érintettek. Szerepük nem derül ki.	kutató, egy gazdasági szereplő. 3) Nemzeti park igazgatóságok, önkormányzatok, örökségvédelmi szakértő, energetikai szakértő, gazdálkodói szövetség, tanácsadó cég, tervező intézet, egészségügyi szervezet, statisztika, környezetvédelmi intézmények, tengeri élőhelyek, erdészet.
Franciaország	1) Interdiszciplináris Tudományos és Technikai Tanács (Multidisciplinary Scientific and Technical Board) 2) Irányító Testület (Steering Committee)	1) A multidiszciplináris tudományos tanács a Foundation for Research on Biodiversity vezetésével alakult meg, fő feladata a tanácsadás volt. 2) Az Irányító Testület tagjai az értékelés legitimitációját biztosították, ám feladataikról több nem derül ki a dokumentumokból.	1) Érintettek és döntéshozók. 2) Nincs információ.
Írország	Irányító Testület (Steering Committee)	A szakértői csoport pontos célját a dokumentum nem részletezi.	A tagok akadémiai intézmények munkatársai, magánszemélyek, civil szervezetek képviselő, országos és helyi kormányzati képviselők, újságírók, üzleti szféra képviselői, valamint a természethez kötődő fő szektorok (biodiverzitás, tengeri élővilág, erdészet, édesvízi és vizes élőhelyek) képviselői voltak.
Németország	1) Tanácsadó Testület (Advisory Board) 2) Érintetti Testület (Stakeholder Committee)	1) Tanácsadás, véleményezés. 2) Kapcsolattartás, hálózatépítés, bevonás	1) Tudományos és üzleti szféra, civil szféra és média magas beosztású képviselői . 2) Környezeti és kereskedelmi szervezetek, kormányzati szervek, szövetségi és közszereplők.
Portugália	1) Tanácsadó Testület (Advisory Board) 2) Irányító Testület (Steering Committee) 3) Felhasználói Csoport (Users Group)	1) A Tanácsadó Testület tanácsadó szereppel bírt, ezen kívül a dokumentumok (State of the Assessment Report és Assessment Book) véleményezési folyamatát irányította. Legalább 6 havonta ülésezett. 2) Az Irányító Testület az értékelés technikai, logisztikai és pénzügyi feladatait látta el. 3) A Felhasználói Csoport az értékelést végző kutatókkal közösen végezte az értékelést.	1) A Tanácsadó Testület tagjait kutatók és érintettek alkották. Egy részük az értékelést végző kutatói csoportból és a felhasználói csoportból került ki, mások külső szakértőként / érintettként vettek részt. 2) nincs információ 3) Nemzeti és helyi szintű irányító szervek képviselői, civil szervezetek, mezőgazdaság és ipar képviselői.
Románia	Irányító Testület (Steering Group)	Az érintettek hozzájárulása a csoport munkájában való részvételen keresztül valósul meg.	Kormányzati szakértők, kutatók, „donorok” * képviselői, egyéb érintettek.
Spanyolország	1) Nemzetközi Tanácsadó	1) Az eredmények hitelességének és érvényességének, az eredmények	1) A tudományos szféra képviselői.

Ország	A tanácsadó csoport megnevezése	Szerepük, feladatuk	Tagok
	Testület (International Advisory Committee) 2) Felhasználói Csoport	tudományos megalapozottságának biztosítása érdekében jött létre. Feladata az eredmények kommunikációja, továbbítása a többi érintett felé. 2) Elsősorban kommunikációs szerepük volt.	2) Döntéshozók, üzleti szféra, civil szféra, közigazgatási szereplők.

5. táblázat: Vezetői szakértői panel vagy ahhoz hasonló szervezetek előfordulása és jellemzése (*A dokumentum nem részletezi, hogy mit ért „donorok” alatt. Feltételezzük, hogy potenciális vagy tényleges pénzügyi támogatók lehetnek.)

Vezetői szakértői panelről vagy ehhez hasonló tanácsadó szervezetről 8 ország dokumentumai tesznek említést (5. táblázat). Ezeket a szervezeteket többféle elnevezéssel illették. Egyes országok „steering committee” alatt egy belső irányítási szervezetet értenek, mások viszont ugyanezzel a névvel látnak el egy VSZP típusú csoportot. A tudományos és az egyéb érintettek részvétele külön is válhat, mint pl. Franciaország és az Egyesült Királyság esetében. Van, amikor párhuzamosan többféle testületet is működtetnek, és az is megoszlik, hogy az egyes testületek tagjai a szűk szakmapolitikai érintettek (pl. Vallónia és Franciaország), a tudományos szféra képviselői (pl. Spanyolország – 1), Portugália 1)) vagy szélesebb érintetti körből (pl. Egyesült Királyság és Írország, Spanyolország 2), Portugália 3), Németország) kerülnek ki. Olykor azonban nem dönthető el egyértelműen, hogy a tagok pontosan milyen szervezetektől és milyen minőségben vesznek részt (lásd pl. Franciaország vagy Vallónia esetében).

A szakértői csoportok elsődleges funkciója általában a hitelesség biztosítása, az értékelés legitimitációja, és az eredmények kommunikációjának ágazaton belüli terjesztésének elősegítése volt.

4.4. Mely érintett csoportokat vonták be az értékelésbe?

Az értékelésbe bevont érintettek körét eltérő részletességgel közlik a dokumentumok, és sok esetben nehezen nyerhető ki világos információ arról, hogy az egyes érintettek milyen szintű (helyi, regionális vagy nemzeti) értékelésben vettek részt. A 6. táblázatban azt jelöltük, hogy az egyes országok esetében mely érintett csoportok bevonását említik, s az 1. sz. mellékletben található táblázatban részleteket is közlünk.

Ország	Lakosság	Tudományos szféra szervezetei, képviselői	Civil szervezetek (termvéd.-i vagy egyéb)	Államigazgatási szervek	Gazdálkodó szervezetek	Egyéb
Ausztria	-	x	x	x	-	-
Belgium – Vallónia	x	x	-	x	x	x
Egyesült Királyság	x	x	x	x	x	-
Finnország	x	x	x	x	x	x
Franciaország	-	-	x	x	x	-
Hollandia	x	x	x	x	x	x
Horvátország	-	x	x	x	-	x

Írország	x	x	x	x	x	x
Lengyelország	-	x	-	x	-	-
Litvánia	x	x	x	x	x	-
Luxemburg	x	-	-	x	x	x
Németország	-	x	x	x	x	-
Olaszország	-	x	-	-	-	-
Portugália	x	x	x	x	x	-
Spanyolország	x	x	x	x	x	x
Szlovákia	x	x	x	x	x	-

6. táblázat: Az értékelésbe bevont érintett csoportok köre

Az osztrák értékelési folyamatban adatszolgáltatóként jelenik meg a Birdlife International helyi csoportja, egyetemi tanszékek és tudományos közösségek, a környezetvédelmi hivatal, erdészeti kutatóközpontok, és két esettanulmány keretében végzett értékelés során további bevont érintett volt az Bécsi Repülőtér, LEADER csoportok, regionális és helyi döntéshozók. Az érintettek bevonásának pontos formája nem derül ki.

Vallóniában lakossági konzultáció, szakértői kérdőívvezetés és egy bevonást is célzó platform (WalES) által a tudományos háttérrel rendelkezők, a regionális adminisztratív szervek és az ágazati (mezőgazdaság, erdészet, turizmus) szakértők is részt vehettek az értékelésben. Bár a dokumentumok konkrétan nem említenek civil szervezeteket, de nagy valószínűséggel ők is a bevont érintettek között voltak.

Az egyik leggazdagabb, legrészletesebb jelentés a brit nemzeti ökoszisztéma értékelés (UK NEA), amely több mint 500 természettudóst, közgazdászt, társadalomtudóst, kormányzati érintettet, civil szervezeti munkatársat és akadémiai szakértőt vont be az értékelésbe a következő szektorokból: természetvédelem, mezőgazdaság, erdészet, halászat, rekreáció és turisztika, közlekedés és energia, önkormányzatok, államigazgatás, civil szervezetek és magánszektor.

A francia folyamatba kutatókat, természetvédelmi és egyéb civil szervezeteket, döntéshozókat és gazdálkodói szervezeteket vontak be.

Hollandiában az Atlas Natural Kapital (ANK) projektben az érintettek hozzájárultak a térkép készítéséhez, illetve a területi tervek értékeléséhez szükséges eszközök fejlesztéséhez, üzleti és kapcsolatépítési feladatokhoz. Az érintettek a provinciális hivatalokból, az önkormányzatokból, a kerületi vízügyi szervekből, mezőgazdasági és nem állami szervezetekből, gazdálkodó cégekből, kutatóintézetekből és a civil lakosság köréből kerültek ki.

Horvátországban a tudományos szférából a Zágrábi Egyetem Természettudományi Karának munkatársait, az UNDP helyi szervezetének képviselőit és egy nemzetközi édesvízi ökoszisztéma-szolgáltatásokra specializált szakértőt vontak be. Rajtuk kívül részt vettek még az értékelésben helyi civil szervezetek, az államigazgatás részéről a különböző ágazati (erdő, víz, turizmus, védett területek) minisztériumok és közintézmények, önkormányzatok munkatársai, turisztikai és tervezési szervezetek.

Írország inkább az adatszolgáltatókra, a döntéshozókra és a kutatókra koncentrált a bevonás során. Az ír ökoszisztéma és ökoszisztéma-szolgáltatás értékelés szorosan összekapcsolódik a természeti tőke értékeléssel, amelyet a Natural Capital Forum (NCF) fog össze. A NCF egy olyan kezdeményezés, amely az ökoszisztéma-szolgáltatások és a természeti tőke értékelését, védelmét és helyreállítását támogatja a releváns szakértők, döntéshozók és érintettek összekötésével, kommunikációs csatornák és információs platform biztosításával.

Finnországban, Litvániában, Németországban, Portugáliában, Szlovákiában szintén széleskörű bevonás zajlott, ám a résztvevőket a dokumentumok nem nevezik meg konkrétan. A lengyel dokumentumok egyetemi szereplők és a környezetvédelemmel foglalkozó minisztérium, illetve igazgatóság bevonásáról tesznek említést.

A luxemburgi leírások megemlítik az értékelésbe bevont érintett csoportok körét (helyi közösségek, döntéshozók, földhasználók, gazdasági szereplők), de részletekbe nem bocsátkoznak.

Olaszország esetében a tudományos szféra (zoológiai és botanikai intézmények) képviseltette magát az értékelés során.

Portugália, Spanyolország és Szlovákia valamennyi érintett csoport köréből vont be érintetteket. A spanyol értékelésben a természetvédelmi média és a védett területek kezelői is aktívan részt vettek.

4.5. Milyen fázisokba, feladatokba vonták be az egyes csoportokat?

Csupán néhány ország esetében találunk részletesebb információt arról, hogy az érintett csoportokat az értékelési folyamat mely fázisaiba vonták be (7. táblázat). A kérdést vizsgáló részletesebb táblázatot lásd a 2. sz. mellékletben.

Ország/térség	Vizsgálandó ökoszisztémák köre	Vizsgálandó ökoszisztéma-szolgáltatások köre és prioritizálás	Ökoszisztéma-szolgáltatás értékelés	Jólléti értékelés, jövőkép alkotás/értékelés	Egyéb
Ausztria	x	-	-	-	-
Belgium – Vallónia	-	-	x	-	x
Belgium – Flandria	-	x	x	x	x
Egyesült Királyság	-	-	-	x	-
Hollandia	-	-	x	-	x
Horvátország	-	-	-	-	x
Finnország	-	x	x	x	x
Írország	x	x	-	-	x
Portugália	-	-	x	x	-
Spanyolország	-	x	-	x	x
Szlovákia	-	-	-	-	-

7. táblázat: Az érintettek bevonása az egyes értékelési fázisokba

A vizsgálandó **ökoszisztémák körét** Ausztriában és Írországban vitatták meg az értékelő szakértők az érintettekkel. Ennek részletei és módszere a dokumentumokból nem derül ki.

Flandriában, Finnországban, Írországon és Spanyolországban prioritizáló műhelymunkák keretében fejthették ki az érintettek a véleményüket arról, hogy **mely ökoszisztéma-szolgáltatások** értékelését tartják előrébbvalónak.

Az **ökoszisztémák és azok szolgáltatásainak részvételi értékeléséről** Finnország, Vallónia, Flandria és Portugália esetében van információnk. Mind a négy értékelés során a Burkhard modellt (a módszer leírását lásd a 3. sz. mellékletben) használták. Flandriában egy internetes applikációt is létrehoztak (Nature Value Explorer⁷), amellyel megbecsülhetőek a földhasználat és a földhasználat-váltás hatásai elsősorban a szabályozó és a kulturális szolgáltatásokra. Az applikáció bárki számára elérhető. Finnországban a SolVES eszközt⁸ használták az értékelésre, a térképezéshez pedig a Maptionnaire és a Havara weboldalon rendelkezésre álló online eszközöket⁹.

Jólléti értékelés, jövőkép alkotás és jövőkép értékelés Flandriában egy kísérleti projekt keretében, valamint a már említett Nature Value Explorer segítségével zajlott. A műhelymunkákon körülbelül 200 érintett vett részt, akik leginkább a projekt partnerei, állami hivatalok munkatársai és civil szervezetek közül kerültek ki. A tanulmány szerzői megjegyzik, hogy az ipari, a mezőgazdasági és a szociális szektort volt a legnehezebb bevonni. Az Egyesült Királyságban a jövőképpalkotás fő kiinduló kérdéseinek meghatározásában kérték az értékelők 72, előzetesen kiválasztott szakértő személy segítségét.

Flandriában az érintettek az értékelés során létrehozott tanulmányok és a technikai riport fejezeteinek véleményezésében is részt vettek.

A spanyol és a portugál jövőkép alkotás és értékelés műhelymunkák keretében zajlott. A spanyol dokumentumok tudományos szakértők és más érintettek, a portugál dokumentumok akadémiai szakértők, közigazgatási szervek, nem állami szervezetek és alapítványok, gazdálkodó cégek, védett területek kezelői, természetvédelmi média és szakmai szövetségek részvételéről tesznek említést.

A finn folyamatnak ez a fázisa egy 27 érintettet tömörítő találkozón történt.

Az értékelési folyamat **egyéb** szakaszaiba Spanyolországban és Vallóniában volt lehetősége részt venni az érintetteknek. Spanyolország esetében az értékelési folyamat során az érintetteket főként a projekt folyamatának alakításába és a dokumentumok véleményezésébe vonták be, de fontos információk forrásaként is számon tartották őket. Vallóniában az értékelés során alkalmazott koncepcionális és módszertani keretet, valamint bizonyos döntéstámogató eszközöket véleményeztettek az érintettekkel. Írországon a legfontosabb adatforrások, az adat és tudáshiány azonosítására, valamint a szolgáltatásokat veszélyeztető hatások meghatározására kérték fel az érintetteket.

⁷ <https://www.natuurwaardeverkenner.be/index.jsf?sessionId=4AF85E3B627F5F700C16BE8C99F6F732>

⁸ <http://solves.cr.usgs.gov/>

⁹ <http://maptionnaire.com/en/>, illetve <https://www.eharava.fi/en/>

4.6. Milyen technikákat/módszereket alkalmaztak a bevonás során és mire használták? Kiket vontak be az egyes technikákkal?

A bevonási technikák részletezése előtt fontos megjegyezni, hogy az egyes értékelést végző szakértők és dokumentumok szerzői eltérő módon értelmezik a bevonást. Egyesek az értékelés során létrehozott írásos anyagok véleményeztetését is bevonásnak tekintik, mások az iteratív módon, a kétirányú kommunikációra koncentráló technikák alkalmazását értik valódi bevonás alatt. Az elemzés során valamennyi fentebb felsorolt bevonási lehetőséget számításba vettük. Az online platform esetében azokat az internetes fórumokat, honlapokat vettük figyelembe, amelyek lehetővé tették a kétirányú kommunikációt, vagy például interaktív térképeket, jövőkép alkotó applikációkat alkalmaztak az érintettek figyelmének felhívására.

A bevonás során alkalmazott módszereket illetően 5+1 bevonási technikára (interjúzás, kérdőívezés, online platform, csoportos bevonási technikák és egyéb) helyeztük a hangsúlyt az elemzés során.

Az értékeléseknél alkalmazott technikák és módszerek meghatározását a 3. sz. melléklet tartalmazza. A 8. táblázatban csak az egyes technikák vizsgált dokumentumokban való megjelenését jelöljük, s a 4. sz. mellékletben szereplő táblázatban adtunk meg további részleteket. Külön vizsgáltuk, hogy az alkalmazott bevonási technikákkal mely érintett csoportokat vonták be, azonban erről viszonylag kevés információ áll rendelkezésre. E két szempontot a következőkben felsorolásszerűen együtt tárgyaljuk.

Ország/térség	Interjúk	Kérdőívek	Delphi	Online platform	Műhelymunkák, fókuszcsoportok, csoportos találkozók, konferenciák
Ausztria	-	X	-	-	X
Belgium - Vallónia	-	-	X (esettanulmány)	X	X
Belgium - Flandria	-	X	-	-	X (esettanulmány)
Egyesült Királyság	-	X	X	-	X
Hollandia	-	-	-	-	X
Finnország	-	-	-	-	X
Franciaország	-	-	-	-	X
Írország	-	-	-	X	X
Litvánia	-	-	-	-	X
Portugália	X	-	-	-	X
Románia	-	-	-	-	X
Spanyolország	-	X	-	X	X
Szlovákia	-	-	-	-	X

8. táblázat: Bevonási technikák alkalmazása

A 8. táblázatban láthatjuk, hogy a leggyakrabban alkalmazott bevonási eszköz a vizsgált országok körében a csoportos bevonási módszerek és a konferenciák voltak. A 19 nemzeti szintű értékelés közül 12-ben szerveztek valamilyen csoportos bevonási eseményt. Emellett több ország alkalmazott párhuzamosan más bevonási technikákat is. A következőkben a módszerek sorrendjében mutatjuk be a dokumentált példákat.

1. **Interjúzásról** csupán a portugál nemzeti értékelést leíró dokumentumok tesznek említést. Portugália esetében az intézményi szereplőket félig-strukturált interjúk segítségével érték el.
2. A **kérdőívezés** az osztrák értékelés során a tudományos szakértők körében zajlott és a legfontosabb (értékelni kívánt) ökoszisztéma-szolgáltatások kiválasztását és az azokat veszélyeztető tényezők azonosítását célozta meg. A flandriai kérdőívezésről a dokumentumokból annyi derül ki, hogy közigazgatási, tudományos és civil szakértők széles körében készült. Az Egyesült Királyságban a jövőképalkotás keretében online kérdőíves felmérést végeztek abból a célból, hogy pontosítsák azokat a jövőképeket, amelyekre a legnagyobb érdeklődés mutatkozik, illetve felmérjék, hogy milyen módon szükséges a kívánt jövőképeket továbbfejleszteni. A spanyol értékelésről szóló, szocio-ökonómiai tanulmány egy 800 értékelhető kérdőíven alapuló országos felmérést említ. A kérdőívezés célja az értékelni kívánt ökoszisztéma-szolgáltatások priorizálása volt.
3. A **Delphi** technikáról a vallóniai és az Egyesült királysági értékelés dokumentumai tesznek említést. Vallóniában egy, a nemzeti ökoszisztéma értékeléshez kapcsolódó esettanulmány keretében alkalmazták területrendezési tervek értékelésére. Az Egyesült Királyságban a jövőkép alkotás egyik előkészítő fázisában alkalmazták a Delphi módszert.
4. Az **online platform** nem nevezhető bevonási módszernek vagy technikának, inkább kommunikációs eszköznek, mégis, az értékelésekkor betöltött szerepe miatt itt tárgyaljuk. Vallóniában létrejött egy weboldal, amely kommunikációs, tapasztalat-megosztási, véleménynyilvánítási céllal jött létre, de emellett elérhetővé tették itt a módszertani és klasszifikációs indikátorok adatbázisait is, illetve egy interaktív térképet, amely az ökoszisztéma-szolgáltatások különböző aspektusait szemlélteti. A spanyolok egy Facebook oldalt hoztak létre, ahol könnyed, közérthető módon hozták közelebb az ökoszisztéma és ökoszisztéma-szolgáltatás értékelés folyamatát és eredményeit az érdeklődőkhöz.
Írországból Natural Capital Forum weboldal¹⁰ tölti be az online platform szerepét, amelynek célja, hogy kommunikációs, információ- és tapasztalat megosztási felületet biztosítson a döntéshozók, a tudományos szakértők, államigazgatási szervek munkatársai között.
5. A **csoportos módszerek** változatos formáit alkalmazták az egyes országokban. Vallóniában WalES néven hoztak létre egy közösséget döntéshozatali eszközök fejlesztése, tudás és tapasztalat megosztás céljából. A flandriai értékelés keretében a „De Wijers” elnevezésű kísérleti projekt során tematikus műhelymunka sorozatot szerveztek a társadalmi bevonásért felelős szakértők, amelynek során az ökoszisztéma-szolgáltatásokat vonalvezető koncepcióként (guiding concept) használták. Ennek legfőbb előnye abban rejlett, hogy a műhelymunkák résztvevői könnyebben megértették a multi-funkcionális élőhelyek által kínált lehetőségeket, valamint könnyebben tudtak reflektálni az élőhelyekkel kapcsolatos folyamatok és változások következményeire. Hátránya viszont, hogy az ökoszisztéma-szolgáltatások koncepciójára épülő, azok folyamataira és változásaira koncentrálnak tervezések elsősorban a biotikus és abiotikus környezeti tényezők hatásainak azonosítására alkalmasak, s a tájat alakító egyéb tényezők, úgymint

¹⁰ <http://www.naturalcapitalireland.com/>

a közlekedés, a munkalehetőségek, a kulturális környezet hatásainak felmérésére más módszereket kell alkalmazni. Valamint a kevésbé kézzelfogható vagy éppen túl egyszerűnek tűnő szolgáltatások feledésbe merülhetnek. Az egyes műhelymunkák más-más téma/feladat köré szerveződtek. A jövőképpalkotó műhelymunkák tudatosították a résztvevőkben azokat az ökoszisztéma-szolgáltatásokat, amelyekről a jövőben is jelentős mértékben függeni fognak, s azokat a jelenlegi változásokat, folyamatokat, amelyek veszélyeztetik ezeket. Az ökoszisztémák szolgáltató kapacitásának becslésére szolgáló (Burkhard modell) és prioritizáló műhelymunkák a különböző érdekekre hívta fel a figyelmet, míg a nyertes-nyertes kereső műhelymunkák az egymással szemben álló szereplők, szektorok együttműködési lehetőségeit tárták fel.

6. Ezeken kívül egy Belgium szintű platform is létrejött BEES (Belgium Ecosystem Services) néven, amely tudományos, gyakorlati szakemberek és szakpolitikai szakértők közösségéből áll. Célja az ökoszisztéma-szolgáltatás mint koncepció és mint eszközként való alkalmazhatóságának, valamint gyakorlati hasznosíthatóságának fejlesztése, a kapacitás és tudásépítés, a tapasztalatcsere.

Szlovákiában és az Egyesült Királyságban szintén jövőkép alkotásra használtak csoportos módszereket. Az írországi értékelés során az ökoszisztéma-szolgáltatások azonosítását és prioritizálását célzó műhelymunkák mellett egy szakértői konferenciát (Symposium on Mapping Ecosystem Services in Ireland) is rendeztek 2015 februárjában, amelynek célja a nemzeti ökoszisztéma értékelés és ökoszisztéma-szolgáltatás térképezés technikai kihívásainak megvitatása, valamint a rendelkezésre álló, illetve szükséges adatok azonosítása volt. A konferencián közel 100 fő vett részt a kormányzati, akadémiai, civil és tanácsadói körökből.

Portugáliában a tudományos szféra tagjai találkoztak a műhelymunkák során a többi érintettel, akik így segítettek a felhasználói igények felmérésében, illetve az értékelés megtervezésében.

Hollandia, Finnország, Franciaország, Románia és Szlovákia szintén alkalmazott műhelymunkákat, ám azok célját, tematikáját, résztvevőit a dokumentumok nem részletezik.

+1) **Egyéb technikákat**, pl. az elkészült értékelési dokumentumok, riportok egyes fejezeteinek véleményezését, ökoszisztémák szolgáltató kapacitásának egyéni becslését az Egyesült Királyságban, Vallóniában, Flandriában és Hollandiában alkalmazták.

4.7. Vizsgálták-e a társadalmi részvétel sikerességét?

Az áttekintett dokumentumok közül csupán a flandriai értékelés anyagai tettek említést a bevonás sikerességét meghatározó tényezőkről, amelyeket a következő pontokban foglalunk össze:

- **Korai bevonás:** A korai bevonás elősegíti az eredmények gyakorlati hasznosíthatóságát azáltal, hogy az érintettek, szakértők már az értékelés kezdetétől fogva hasznos információkkal és gyakorlati tanácsokkal gazdagíthatják a folyamatot.

A korai bevonás azért is fontos, hogy az érintettek úgy érezzék, véleményükkel, tudásukkal valóban hozzájárulhatnak a projekt sikeréhez, s nem csupán az eredmények utólagos véleményezésében számítanak rájuk.

- **Többféle bevonási módszer** alkalmazása: A többféle bevonási módszer együttes használata növeli a bevonás hatékonyságát.
- **Műhelymunkák:** Szintén műhelymunkák elősegítik a partnerek közötti kölcsönös tanulást, támogatják a különböző érdekek megértését, elősegítik a kapcsolatépítést, növelik az érintettek közötti bizalmat. Ugyanakkor különös figyelmet kell fordítani a hatékony idő felhasználásra, és a kevésbé involvált érintettek bevonása. Hangsúlyozzák továbbá, hogy a jövőkép alkotó műhelymunka előnyei közé tartozik, hogy a résztvevők szabadabban, a jelen kötöttségeitől elrugaszkodottan határozhatják meg a számukra fontos ökoszisztéma-szolgáltatásokat.

5. Legfőbb tanulságok: jó példák és javaslatok a NÖSZTÉP számára

Az előző fejezetekben az országok gyakorlatait kiemelt szempontok szerint elemeztük. Ebben a záró fejezetben az általunk legjobbnak tartott és legjobban dokumentált országos értékelési projekteket külön is összefoglaljuk, mutatva erősségeiket. Végezetül néhány javaslatot fogalmazunk meg a NÖSZTÉP projekt számára.

5.1. Jó példák

Egyesült Királyság

Az értékelési folyamat, amely 2009 és 2011 között zajlott, jól dokumentált. A folyamatot részletező riport fejezetenként megtalálható az interneten, ám egyes fejezetei nem elérhetőek. Ettől eltekintve az értékelésről rengeteg információ áll rendelkezésre. Az értékelés honlapja (<http://uknea.unep-wcmc.org/>) jól strukturált, hatékonyan segíti az információ megosztást. Az Egyesült Királyságban a szakértői csoportok bevonása több szintű (szakértői panel, szakértői panel társelnökök csoportja, érintett csoport) volt, az egyes csoportoknak jól elkülöníthető, eltérő funkciókat (tudományos szakértői támogatás a szakértői panel részéről, gyakorlati felhasználhatósági kérdések megvitatása a felhasználói csoporttal) adtak. Ez lehetővé tette, hogy az egyes, az értékelés különböző aspektusaihoz kapcsolódó szakmai kérdéseket, döntéseket mindig a legrelevánsabb csoportokkal tudják megvitatni az értékelést végzők. A szakértői csoport három társelnöke aktívan együttműködött az értékelést végző szakértőkkel, így hidat képezve az ágazati és tudományos szakértők között. Az egyes értékelési folyamatokba az érintettek széles körét (kb. 500 fő) vonták be, ami a többféle tudás integrálására és az értékelés legitimitációjára adott lehetőséget.

Hollandia

Láthatóan jól működő, már tematikusan tagozódott projektek folynak az országban. A résztvevők – az áttekintett weboldalak funkcionalitásából és a folyamatokban résztvevők magas számából ítélve – érdekeltek és elkötelezettek az általuk felvállalt feladatok iránt. Az egyes projektekre (országos természeti tőke térképezés, biodiverzitás platform, közösségi gyakorlatok stb.) általában jellemző, hogy a projektre releváns hangsúllyal, de széles körből bevont érintettekkel működnek (szinte mindegyikben képviselteti magát a tudományos, civil, üzleti, kormányzati szféra, illetve a nemzetközi, nemzeti és helyi tapasztalatok is megosztásra kerülnek). Folyamatos kapcsolattartás (online diszkusszió vagy személyes találkozók) révén követik és finomhangolják a folyamatokat. A tagállam által megbízott projektvégrehajtó szervezetek köre is igen diverz: RIVM (Közegészségügyi és Környezettudományi Intézet), Alterra (Wageningeni Környezetügyi Kutatóintézet), Deltares (Vízügyi Kutatóintézet) LEI (Belgium és Hollandia tekintetében az AKI-hoz hasonló agrártudományi kutatóintézet), PBL (Környezeti Hatásokat vizsgáló Intézet) és CBS (Központi Statisztikai Hivatal)

Finnország

A finn nemzeti szintű felmérés 2013-2014-ben zajlott a Környezetügyi Minisztérium finanszírozásával. Nemzetközi szakértői workshopot és megbeszéléseket követően, melyen

az ENSZ Környezetvédelmi Programjának egyik szakértője is részt vett, a hazai szereplők bevonására is sor került. Ezt a folyamatot nagyban támogatta a nem sokkal korábban lezajlott szakmai szemináriumsorozat ("Nature for Health and Well-Being in Finland"). A KM az ökológiai és társadalmi-gazdasági szakterületeket képviselő Környezeti Kutatóintézetet (SYKE) jelölte ki a NEA / TEEB projekt koordinátorának. A projektben partnerként szerepelt az MTT (Agrifood Research Finland – ökoszisztéma-szolgáltatások értékelése), az IEEP (Institute for European Environmental Policy - nemzetközi tudásbázis bevonása) és a PTT (Pellervo Economic Research - közgazdaságtan). Az Irányító Testület a közel kétéves projekt alatt 5 alkalommal ült össze, vezetője a KM volt. 2014 elején 27 fős érintett-találkozó és workshopok során vitatták meg, melyek az érintettek számára legfontosabb ökoszisztéma-szolgáltatások, milyen állapotváltozást jósolnak a következő 30 év során, mely indikátorokat tartanak legfontosabbnak. A TEEB projektnek esettanulmányok is a részét képezik, ezekben különböző online eszközök (PPGIS (participatory GIS), Maptionnaire, SolVES) segítségével részvételi térképezést, illetve részvételi értékelést is végeznek. A kétéves projekt első eredményeit a parlament környezetvédelmi bizottságának nyílt ülésén is bemutatták 2014-ben.

Portugália

2003-ban csatlakozott a MEA folyamatához a Lisszaboni Egyetem Környezetbiológiai Központja, amelynek kutatói a későbbiekben a projekt Irányító Testületének tagjai lettek. A résztvevő kutatókat már előzetesen, 2002 során felkérték. A ptMA (Portuguese Millenium Assessment) projektet nagyrészt a Millenium Assessment program finanszírozta, kisebb részben nemzeti finanszírozásból valósult meg. Szervezetileg négy csoportból áll: az irányító testületből, a tanácsadó testületből, a kutatócsoportból (30-60 fő, 10 egyetemről illetve kutatóintézettől), illetve a felhasználói csoportból. Ez utóbbiban különböző szektorok képviseltetik magukat, így a nemzeti és helyi kormányzatok, civil szervezetek, illetve gazdálkodó szervezetek. A nemzeti szintű felmérésnek kisebb térléptékű esettanulmányok (5 db) is részét képezték, ezekbe a helyi érintettek bevonásra kerültek (pl. jólléti dimenzió felmérésében).

5.2. Javaslatok a NÖSZTÉP számára

- Érdemes jól dokumentálni a részvételi folyamatokat, s angol összefoglalókban is szerepeltetni. Tapasztalataink azt mutatják, hogy ritkán történik meg a bevonási folyamatok részletes, angol nyelvű dokumentációja. Ha erre figyelmet fordítunk, akkor ez segítheti a nemzetközi tapasztalatcserét.
- A vezetői szakértői panel (VSZP) felállításánál a nemzetközi tapasztalatok alapján három szempontot érdemes figyelembe venni:
 - 1) Egy vagy több tanácsadó szervezet legyen-e? Mindkettőre van példa a nemzetközi gyakorlatban. A rendelkezésre álló anyagi erőforrások, projekttagok kapacitása és az egyéb bevonási technikák alkalmazását érdemes figyelembe venni.
 - 2) A VSZP-ben milyen arányban vegyenek részt az államigazgatási, a tudományos szféra és az egyéb érintettek? Az értékelés szakmai legitimitációját a tudományos szféra képviselői nagyban segíthetik, az eredmények gyakorlati

hasznosításában és az egyéb ágazatokba való beépülésében viszont az államigazgatási és egyéb érintettek játszhatnak nagyobb szerepet.

3) Mekkora legyen a VSZP létszáma? Bár a nemzetközi gyakorlatban 20 feletti létszám is előfordul, a hatékonyság miatt mi ezt javasoljuk felső limitnek.

- Az érintettek minél szélesebb körének bevonását javasoljuk. A nemzetközi példákban is látszik, hogy a legjobb gyakorlatot mutató országok esetében törekedtek arra, hogy minél több érintett csoport részvételét biztosítsák. A gazdálkodói szektor bevonására is több példát találunk, s a természetvédelemhez közvetlenül kapcsolódó erdészeti, mezőgazdasági, halászati és turisztikai ágazat mellett több országban bevonásra került az ipari szektor is.
- Érdemes egyszerre több bevonási módszert alkalmazni, az értékelési folyamat egyes lépéseire és a bevonni kívánt csoportok jellemzőihez igazítva a kiválasztást. A nemzetközi tapasztalatok alapján a csoportos módszerek alkalmazására érdemes a legnagyobb hangsúlyt fektetni, mert ez ad lehetőséget a diszkusszióra, a közvetlen visszacsatolásra, a közös tanulásra. Az egyéb bevonási módszerek közül kiemelhető a saját honlap, ami online fórumként is működik és össze van hangolva a többi, országon belüli értékeléssel, angol nyelven is.
- Érdemes a projekt elején a részvétel sikerességére vonatkozóan egy szempontrendszert felállítani, s azt nyomon követni az egész folyamat alatt.
- Megfontolandónak tartjuk esettanulmányokkal kiegészíteni a nemzeti értékelést, mert ez a részvétel tekintetében helyi és térségi szereplők nagyobb bevonására ad lehetőséget.
- Végül javasoljuk a jó bevonási gyakorlatot mutató országok szakértőinek meghívását, a velük való kapcsolatfelvételt és aktív kommunikációt, hogy megoszthassák a NÖSZTÉP projekt résztvevőivel a tapasztalataikat.

6. Mellékletek

1. sz. melléklet: Az értékelésbe bevont érintettek köre

Ország	Lakosság	Tudományos szféra szervezetei, képviselői	Civil szervezetek (tv-i vagy egyéb)	Államigazgatási szervek	Gazdálkodó szervezetek	Egyéb
Ausztria	-	egyetemek; Alpine Union; Erdészeti Kutatóközpont (Research Centre for Forestry); Agrárközgazdaságtani Intézet (Institute for Agricultural Economics)	BirdLife	Ausztriai Környezetvédelmi Hatóság (Environment Agency Austria); Biodiverzitás és Természetvédelmi Igazgatók (Biodiversity and Nature Directors)	-	-
Belgium – Vallónia	lakosság	ágazati szakértők Kiegészítő bizottságban (Accompanying committee) egyetemi kutatók	-	WalES: regionális adminisztratív szervek, tudományos szakértők Kiegészítő bizottságban döntéshozók, Vallóniai Regionális Főigazgatóság (Directorate Generals from the Wallon Region) és állami kutatóközpontok	mezőgazdaság, erdészet, turizmus	talajvédelem, földhasználat tervezés, vidékfejlesztés
Egyesült Királyság	helyi önkormányzati társulások (Local Government Association)	természet- és társadalomtudósok, közgazdászok, akadémiai szakértők	10 civil szervezet	állami szervek	„magánszektor”, gazdaszervezetek, energiatermelők szövetsége, halászok szövetsége	-
Finnország	lakosság	szakértők	civil szervezetek	közigazgatás, minisztériumok	vállalkozások	terület és környezetfejlesztés, kezelők
Franciaország	nincs adat	nincs adat	természetvédelmi és egyéb civil szervezetek	döntéshozók	gazdálkodói szervezetek	nincs adat
Hollandia	-	Közegészségügyi és Környezettudományi Intézet), Alterra (Wageningeni Környezetügyi Kutatóintézet), Deltares (Vízügyi Kutatóintézet) LEI (Agrártudományi kutatóintézet), PBL (Környezeti Hatásokat vizsgáló Intézet), CBS (Központi Statisztikai Hivatal)	természetvédelmi és egyéb civil szervezetek	tudásközpontok és fejlesztési szervezetek, Gazdasági Minisztérium, Infrastruktúra és Környezetügyi Minisztérium	vállalkozások	-

Ország	Lakosság	Tudományos szféraszervezetei, képviselői	Civil szervezetek (tv-i vagy egyéb)	Állami gazdasági szervezetek	Gazdálkodó szervezetek	Egyéb
Horvátország	-	Zágrábi Egyetem Természetudományi Kar, UNDP-nemzetközi szakértő az édesvízi ES-hez	helyi civil szervezetek: Sporthorgászok Egyesülete	Környezetvédelmi és Természetvédelmi Minisztérium, Nemzeti Természetvédelmi Hivatal, Horvát Állami Erdészet, Vízügy, Turisztikai Min., védett területek kezelő közintézet (megyei), önkormányzat (1)	-	mezőgazdasági tanácsadó szolgálat, Turisztikai Intézet, Területi fejlesztési Intézet (megyei), Naiv Művészetek Galériája

Írország	lakosság	ökoszisztéma-szolgáltatásokkal foglalkozó akadémikusok különböző szektorokból (nem részletezi)	NCF	döntéshozók, félállami szervezetek (NCF)	NCF	legfontosabb adatszolgáltatók (nem részletezi)
Lengyelország	-	Adam Mickiewicz Egyetem, Varsói Egyetem Integrált Földrajz Tanszék, Varsói Egyetem Ökológiai Közgazdaságtudományi Tsz. Környezeti Információs Központ, UNEP/GRID Varsó	-	Környezetvédelmi Minisztérium Környezetvédelmi Igazgatóság	-	-

Litvánia	helyi közös ségek képviselői	x	5 civil szervezet	Regionális Parkok igazgatósága	erdészetek, helyi részvénytársaságok	-
Luxemburg	x	-	-	x	x	földhasználók
Németország	-	x	x	x	x	-
Olaszország	-	Olasz Botanikai Társaság (Italian Botanical Society), Olasz Állattani Egyesület (Italian Zoological Union), egyetemi kutatók	-	-	-	-
Portugália	magánberek, nemzeti parki területtel érintett önkormányzatok	egyetemek, kutatóintézetek	civil szervezetek	döntéshozók	x	-

Spanyolország	x	természet- és társadalomtudósok (60 fő), akadémiai szakértők 20 különböző egyetemről és kutatóközpontból	x	x	x	természetvédelmi média, védett területek kezelői
Szlovákia	helyi önkormányzatok, helyhatóságok	x	helyi és térségi testületek	Szlovák Környezetvédelmi Ügynökség (Slovak Environment Agency), Szlovák Állami Természeti Gondnokság (State Nature Conservancy of the Slovak Republic)	x	-

x: a dokumentum csak utalást tesz az adott érintett csoport bevonására, de nem részletezi azt.

2. sz. melléklet: Az értékelés mely szakaszába és milyen módon vonták be az érintetteket?

Ország	Vizsgálandó ökoszisztémák köre	Vizsgálandó ökoszisztéma-szolgáltatások köre és prioritizálás	Ökoszisztéma-szolgáltatás értékelés	Jólléti értékelés, jövőkép alkotás/értékelés	Egyéb
Ausztria	x	-	-	-	-
Belgium – Vallónia	-	-	Burkhard modell	-	a koncepcionális és módszertani keretet is megkonzultálták döntéstámogató eszközök véleményezése.
Belgium – Flandria	-	priorizáló műhelymunkák	online applikáció („nature value explorer): értékelő műhelymunkák; Burkhard modell	A „De Wijers” pilot projekt keretében 200 fő bevonása jövőkép alkotási folyamatba Nature Value Explorer	Kérdőívezés szakértők körében a természeti környezet kapacitásáról Burkhard modellel
Egyesült Királyság	-	-	-	online felmérés (előre kiválasztott 72 fő) a jövőképpalkotás folyamatát meghatározó fő kérdések/témák azonosítására. Az online felmérést egy fókuszcsoporttal tesztelték.	-
Hollandia	-	-	-	-	találkozó
Horvátország	-	-	-	-	x
Finnország	-	-	találkozó	találkozó	-
Írország	x	műhelymunkák az érintettek részvételével az ökoszisztéma-szolgáltatások prioritizálása céljából	-	-	x
Portugália	-	-	műhelymunkák	műhelymunkák	-
Spanyolország	-	x	-	x	x

3. sz. melléklet: Milyen technikákat alkalmaztak a bevonás során és mire használták?

Ország	interjúk	kérdőívek	Delphi	online platform	műhelymunkák, fókuszcsoportok, csoportos találkozók, konferenciák
Ausztria	-	ökoszisztéma-szolgáltatások kiválasztása és veszélyeztető tényezők meghatározása	-	-	éves tematikus (mezőgazdaság, édesvíz, tengeri) érintett műhelymunkák
Belgium – nemzeti szintű	-	-	-	-	BEES – Belgium Ecosystem Services: tudományos, gyakorlati szakemberek és szakmapolitikai szakértők közössége. Konceptió, eszköz és gyakorlati hasznosíthatóság építés/fejlesztés, kapacitás és tudásépítés, tapasztalatcsere
Belgium - Vallónia	-	-	Esettanulmány (területrendezési terv) keretében	kommunikációt segítő interaktív weboldal, ahol a módszertani, a klasszifikáció és az indikátorok adatbázisai és egy interaktív térkép az ökoszisztéma-szolgáltatások különböző aspektusairól is elérhetőek. Facilitációs eszközként is szolgál a további ES kutatásokhoz	WalES: regionális platform döntéshozatali eszközök fejlesztése, tudás és tapasztalatomegosztás céljából; A „Land consolidation plan assessment” esettanulmány keretében fókuszcsoport és részvételi térképezés; Burkhard modell ökoszisztéma kapacitásbecslésre (értékelés)
Belgium - Flandria	-	kérdőívezés a flamand közigazgatási, tudományos intézetek és civilek körében	-	-	jövőképalkotó műhelymunkák; Burkhard modell ökoszisztéma kapacitásbecslésre
Egyesült Királyság	-	online kérdőívezés a jövőképalkotó folyamathoz	-	-	jövőképalkotó műhelymunka, ennek keretében fókuszcsoport
Hollandia	-	-	-	-	x
Finnország	-	-	-	-	x
Franciaország	-	-	-	-	nemzeti szintű konferencia és előadás sorozatok
Írország	-	-	-	Natural Capital Forum	Műhelymunka az ökoszisztéma-szolgáltatások priorizálása céljából; szakértői konferencia
Litvánia	-	-	-	-	x
Portugália	x	-	-	-	műhelymunkák a tudományos szakértőkkel és érintettekkel, célja: jövőkép alkotás, a kvalitatív értékelés kialakítása, a tudományos munka

Ország	interjúk	kérdőívek	Delphi	online platform	műhelymunkák, fókuszcsoportok, csoportos találkozók, konferenciák
					kialakítás
Románia	-	-	-	-	x
Spanyolország	-	x (priorizálás)	-	www.ecomilenio.es; Facebook	x (szcenáriózás)
Szlovákia	-	-	-	-	x

x: a dokumentum csak említést tesz arról, hogy az értékelés mely szakaszában milyen technikákat alkalmaztak, de részleteket nem közölnek.

4. sz. melléklet: A bevonási technikák és egyéb módszerek leírásai

Interjú

Mélyégi, feltáró jellegű kutatások során alkalmazott társadalomtudományos módszer, amely minőségi (kvalitatív) információk gyűjtésére szolgál. Célja nem számszerűsíthető és általános információk gyűjtése, hanem egy adott helyzet, kontextus megértése, az okok feltárása.

Kérdőív

Nagy mennyiségű adatok gyűjtésére szolgáló módszer, amelynek célja, hogy az összegyűjtött adatokból számszerűsíthető (kvantitatív) eredményeket produkáljon. Nagymintás felmérések során gyakran alkalmazott technika. A kérdőívek standardizált kérdésekre épülnek. Alkalmazása akkor célszerű, ha egy adott téma kapcsán sok embertől szeretnénk információt szerezni, és nem szükséges, hogy a témát mélységében vizsgáljuk.

Delphi módszer

Jövőbeli változások becslésére szolgáló kvalitatív módszer, amelynek alapja a kérdőív. A megkérdezettek általában az adott témában jártas, előre kiválasztott szakemberek, akiket több körös kérdőívezés során kérdezik meg. Az egyes kérdőívezési körök között a kérdőívekben a kutatásvezetők folyamatosan finomítják, pontosítják a kérdéseket, illetve a résztvevők elé tárják az egyes körök eredményeit, amelyeket a válaszadók szintén tovább pontosíthatnak. A végső eredmények a válaszok (jövőre vonatkozó becslések) és a vélemények különbözőségének, eltérésének körönkénti csökkentése által alakulnak ki.

Fókuszcsoport

Csoportos interjúként is nevezett kvalitatív kutatási módszer. A fókuszcsoportos beszélgetés során egy képzett moderátor előre meghatározott témáról beszélget a résztvevőkkel. A fókuszcsoport lényege, hogy nem csak a résztvevők témáról alkotott véleményét, gondolatait, tudását tárjuk fel, hanem a csoporttagok egymásra gyakorolt hatásának, a csoportdinamikának, a résztvevők közötti interakcióknak is nagy szerepe van, így ez is az elemzés részét képezi.

Jövőképalkotó műhelymunka

Alternatív jövőképek kidolgozására használható csoportos kvalitatív módszer. Célja, hogy a résztvevők meghatározott szempontok és irányított kérdések alapján különböző jövőképeket dolgozzanak ki. A jövőképek általában több körös műhelymunka során alakulnak ki, amelyek közül az első lépés a jövőt alakító legfontosabb hatótényezők (driverekek) meghatározása. Ezt a lépést követi a jövőképek kialakítása, majd harmadik körben a jövőképek előre lefektetett szempontok szerinti (pl. a társadalmi jólétre gyakorolt hatása szerinti) értékelése.

Szakértői mátrix modell (Burkhard mátrix)

A módszer lelke egy nagy táblázat (mátrix), melynek sorai a vizsgált ökoszisztéma típusok, oszlopai pedig az értékelni kívánt ökoszisztéma-szolgáltatások. A táblázat kitöltését a leggyakrabban (laikus) szakértők végzik, akik pontozással értékelik az ökoszisztémákat abból a szempontból, hogy azok milyen mértékben és minőségben biztosítják a meghatározott (a mátrixban szereplő) ökoszisztéma-szolgáltatásokat.

5. sz. melléklet: Szómagyarázat (ESMERALDA D1.4. alapján¹¹)

Állapot (élőhely, ökoszisztéma állapota): A természeti élőhelyet (és annak jellemző fajait) érő hatások eredője, amely hozzájárulhat annak hosszútávon megfigyelhető elterjedési mintázatához, struktúrájához és funkciójához, csakúgy, mint a fajok hosszú távú fennmaradásához.

Bevonás: Más néven részvételiség, amelynek során a társadalom bizonyos tagjai, csoportjai részt vesznek az őket befolyásoló kérdések megvitatásában, döntések meghozatalában.

Bevonási stratégia: A NÖSZTÉP által érintett ágazatok és társadalmi csoportok programban való részvételiségének elősegítését, erősítését megalapozó cselekvési terv, folyamat.

Biztonság: Erőforrásokhoz, létbiztonsághoz való hozzáférés, lehetőség arra, hogy kiszámítható, irányítható környezetben éljünk.

Érintett elemzés: Azon folyamat, amely i) leír egy bizonyos döntés vagy tevékenység által érintett társadalmi vagy természeti jelenséget; ii) azonosítja azokat az egyéneket, csoportokat vagy szervezeteket, amelyek hatással vannak a jelenségre vagy az hatással van rájuk (beleértve nem csak az embereket, hanem más élőlényeket és élettelen dolgokat, illetve a jövő nemzedékeket is); iii) feltérképezi ezen egyének vagy csoportok kapcsolatrendszerét és felállítja a fontossági sorrendet, amelynek megfelelően bevonásra kerülnek a döntéshozási folyamatba.

Érintett: Minden olyan csoport, szervezet vagy egyén, aki hatással van az ökoszisztéma-szolgáltatásokra vagy akire hatással vannak az ökoszisztéma-szolgáltatások.

Értékelés: A tudományos eredmények összegző, rendszerező és interpretáló feldolgozása abból a célból, hogy azok szakpolitikai és döntéshozói szinten felhasználhatóak legyenek.

Indikátor: Meghatározott módszerrel előállított szám vagy számszerűsített mutató, amely jellemez egy vizsgált jelenséget (az indikandumot). Meghatározott környezeti célok kitérésakor és a célkitérés teljesítésének értékelésekor is gyakran használnak indikátorokat. Az ökoszisztéma-szolgáltatások felmérésére kidolgozott indikátorokat gyakran ugyanazzal a névvel látjuk el, mint magát az ökoszisztéma-szolgáltatást (de nem minden esetben).

Jövőkép: Egyszerűsített leírása egy olyan valószínű jövőbeli forgatókönyvnek, amely a főbb mozgatóerőkre és kapcsolatokra vonatkozó, egymással konzisztens feltételezések koherens halmazán alapul. A jövőkép nem előrejelzés, hanem annak kivetítése, hogy mi történhet akár nagyon is bizonytalan feltételezésekre alapozva.

¹¹ Potschin, M. and B. Burkhard (2015). Glossary for Ecosystem Service mapping and assessment terminology. Deliverable D1.4 EU Horizon 2020 ESMEALDA Project, Grant agreement No. 642007.

Kommunikációs stratégia: A projekt nyilvánosságának és láthatóságának elemeit tartalmazó stratégia, amely a projektirányítás felől kiinduló, egyirányú információáramlás mikéntjét szabályozza.

Közösség: Emberek olyan csoportja, akikben van valami közös. A „helyi közösség” olyan, viszonylag kis létszámú csoport, akiknek ugyanaz a lakóhelye, és ennél fogva egyazon intézményekhez kötődnek. „Közösségnek” nevezhetünk nagyobb csoportokat is, pl. egy nemzetet vagy adományozók csoportját.

Ökoszisztéma-szolgáltatás értékelés: Azon folyamat, amely az ökoszisztémák és azok szolgáltatásainak változásait és azok társadalmi jólétre gyakorolt következményeit érintő tudományos eredményeket az ökoszisztéma-menedzsmentre és szakpolitikák megalkotására irányuló döntéshozói szükségletek számára elérhetővé teszi.

Ökoszisztéma-szolgáltatások: Mindazon javak, amelyeket az ember az ökoszisztémáktól kap, és amelyek a társadalmi jóléthez közvetlenül vagy közvetve hozzájárulnak.

Részvételi megközelítés: olyan megközelítések és módszerek családja, amely az emberek (egy közösség tagjai) számára lehetővé teszi, hogy megosszák, fejlesszék és elemezzék az életükről, a körülményeikről rendelkezésre álló tudásukat, illetve, hogy tervezzenek, cselekedjenek, tevékenységük hatásait nyomon kövessék és értékelhessék.

Társadalmi jólét: Az ember alapvető fiziológiai szükségletei (önfenntartás) mellett az egészség, a biztonság, az emberi kapcsolatok, a tudásszerzés és a szabadság, mint dimenziók együttesen alkotják az emberi jólétet.